

***The Oxford Handbook of Aquinas,*
Brian Davies & Eleonore Stump eds.**

Oxford & New York: Oxford University Press 2014 (pb)

pp. XV + 589

\$ 58.00 (pb). ISBN 978-0199351985

Peter Olsen,
Dansk Bibel-Institut
Fjellhaug Internasjonale Høgskole

Normteologen frem for nogen i Den romersk-katolske Kirke, Doctor Angelicus, *Thomas Aquinas* (ca.1224-74), har været et yndet emne for diskussion og forskning i mere end 700 år. Fra slutningen af det 19. århundrede var der tale om en neo-thomistisk bølge, der fik Vatikanets fulde tilslutning. Denne bølge aftog dog med Det andet Vatikanerkoncil. Men fra omkring årtusindskiftet har vi set en ny neo-thomisme, som dog er mere kritisk over for Thomas' filosofiske forudsætninger.

Flere engelsksprogede, teologiske forlag har for nylig udgivet store monografier og antologier om Thomas. Blandt disse er *The Cambridge Companion to Aquinas* (1993), *The Westminster Handbook to Aquinas* (2005), *Stump: Aquinas* (2003), *Torrell: Saint Thomas Aquinas vols.1-2* (rev. ed. 2005) og altså nu *The Oxford Handbook of Aquinas* (hardback 2012). Sidstnævnte rummer 39 artikler af 32 Thomas-forskere. Efter redaktørernes introduktion er artiklerne samlet i otte afsnit: 1. Historical Background (5 artikler), 2. Metaphysics and the Existence of God (4 artikler), 3. The Divine Nature (5 artikler), 4. Ethics and Action Theory (8 artikler), 5. Epistemology and Philosophy of Mind (4 artikler), 6. Theory of Language (2 artikler), 7. Philosophical Theology (8 artikler) og 8. Aquinas's Intellectual Progress and the Influence of His Thinking (2 artikler).

I første afsnit gør Jean-Pierre Torrell det klart, at Thomas' biografi næsten er identisk med hans intellektuelle biografi. Mens Thomas nok er mest kendt for sine systematiske afhandlinger, viser Torrell det betydelige omfang og indhold af Thomas' bibelkommentarer. Alexander Fidora: *Augustine to Aquinas* viser, hvor meget Thomas var præget af sine kristne forgængere. Det er interessant, fordi hans biografer normalt har koncentreret sig om den aristoteliske indflydelse på teologien, som Thomas blev en

katalysator for. Fidora påviser Thomas' selvstændige læsning og anvendelse af en række latinske teologer.

I andet og tredje afsnit finder vi gennemgange og betydelig kritik af Thomas' fem veje eller gudsbeviser (Timothy Pawl) og af Thomas' påstand om Guds uforanderlighed og tidløshed (Brian Leftow). James Brent: *God's Knowledge and Will* gengiver Thomas' opfattelse af Guds forudviden: Gud ser den faktiske verdenshistorie ligesom fra en bakketop. Men Brent kommenterer desværre hverken **a.** den oplagte indvending, at hvis Gud ser den faktiske historie, kan Han ikke bruge denne viden til at gribe ind i historien, eller **b.** det forsøg på løsning af problemet, som jesuitten Luis de Molina udfordrede thomisterne med kort før år 1600: Før Gud skabte, så Han alle de mulige verdener med alle de mulige hændelsesforløb. Han valgte netop den verden, hvori menneskene af egen fri vilje traf netop de valg, og hvori Gud foretog netop de indgreb, som kendetegner vores verden. Dermed sikrede Molina (mente han) både menneskenes frie vilje, Guds fuldstændige forudviden og Hans mulighed for indgreb i historien. Knap 400 år efter Thomas reagerede thomisterne negativt på denne molinisme. Striden er endnu ikke bilagt i Romerkirken.

I fjerde afsnit gennemgår Michael Baur menneskets forhold til den naturlige lov uden at forholde sig til, hvad samvittighed er. Han drøfter kun forstand, vilje og drift. Tobias Hoffmann: *Conscience and Synderesis* er et nødvendigt og meget oplysende supplement. Synderesis er Guds uskabte og derfor ufejlbarlige lov, lagt ind i mennesket. Samvittigheden er menneskets skabte og derfor fejlbehæftede evne til at høre og forstå Guds lov. Joseph Wawrykow: *The Theological Virtues* behandler tro, håb og kærlighed, der indgydes i mennesket sammen med den habituelle nåde. Thomas' synergisme siger: Vi kan ikke disponere os for den første nåde. Men efter at Gud har indgydt denne nåde, kan vi samarbejde med den og fortjene yderligere nåde. I bogens sidste kapitel forklarer Christopher Upham, at Tridentinerkoncilets opgør med Luthers retfærdiggørelseslære var gennemført thomistisk. Det havde klædt Wawrykows i øvrigt fremragende artikel, hvis han havde forholdt sig til franciskansk og protestantisk kritik af Thomas' soteriologi.

I femte og sjette afsnit får vi bl.a. en gennemgang af *The Intellectual Virtues* (Tobias Hoffmann). Hvor Sokrates før og kulturradikale siden har hævdet, at moralske fejl kun skyldes manglende viden, siger Aristoteles og Thomas, at god moral forudsætter en opøvet vane. Nødvendig for moralen er *prudentia* (klogskab), som erhverves gennem praksis. Selv om ingeniøren ved mest om en motor, er mekanikeren med opøvet håndelag bedre til at håndtere den... sådan også med moral. Hoffmann forklarer forholdet mellem synderesis, *prudentia* og naturlig lov. Ifølge Thomas må Gud indgyde *prudentia* i os, hvis vi skal nå det

moralske mål for livet. Bruno Niederbacher: *The Relation of Reason to Faith* forklarer Thomas' intellektualistiske og meritoriske trosbegreb.

I syvende afsnit gennemgår Eleonore Stump forsynslære og theodicé. Fra Augustin til Thomas var *privatio boni* den ultimative forklaring på det onde: Kun det gode er en positiv kvalitet. Det onde er mangel på godt, ligesom mørke er mangel på lys. For den kristne er smerte en medicin, der driver synden ud. Denne medicin ordineres af Gud. Men det betyder ikke, at den, der lider mest, også er mest syndig, tværtimod. Gud giver de største udfordringer til sine mest betroede tjenere, som derfor også får den største belønning i himlen. Den, der er tættest på Gud, lider derfor mest. Rik van Nieuwenhove: *The Saving Work of Christ* viser (hvis van Nieuwenhove ellers har ret), at Thomas' forsoningsforståelse er anselmisk: "satisfaction excludes punishment" (p.439). Gud er læge, ikke dommer. Derfor helbreder Han. Han straffer ikke. Dominic Holtz: *Sacraments* viser, at sakramenterne er *causae instrumentalis* for den sanative retfærdiggørelse. De er den medicin, hvormed Gud effektivt helbreder vores sygdom. Eleonore Stump: *Resurrection and the Separated Soul* diskuterer, om mennesket er både sjæl og legeme eller egentlig kun sjælen. Hvis jeg også er mit legeme, så er jeg vel ikke mig mellem døden og opstandelsen? Stump siger: "It is easy to become confused about Aquinas's position here" (p.462).

I ottende afsnit gennemgår Christopher Upham: *The Influence of Aquinas*. Thomas havde ikke mange disciple i sin levetid, men siden da har der jævnligt været thomistiske bølger. Dette kapitel er det eneste i bogen, der leverer mere end halve sætninger om den teologiske kritik, som Thomas er blevet mødt med fra fx franciskansk og protestantisk hold. Dermed er nævnt et kritikpunkt mod en i øvrigt meget oplysende bog. Et andet kritikpunkt er, at filosofi og filosofisk teologi fylder overordentligt meget. Det appellerer særligt til en bestemt gruppe af læsere. Andre kunne nok ønske, at det, som oldkirken og reformationen kalder teologi, havde fyldt lidt mere. En ny Thomas-læser skal måske begynde med en mindre avanceret introduktion. Men man skal bemærke, at bogens syvende afsnit er det mest teologiske på trods af sin misvisende overskrift: *Philosophical Theology*. Hvad der gemmer sig bag denne overskrift er nemlig det, som protestanter er vant til at kalde systematisk teologi.

Bagerst i bogen er der oversigter over 1. Thomas' latinske værker, 2. nyere udgaver og oversættelser samt 3. en omfattende liste over trykte værker og databaser om Thomas (fx denne aquinasonline.com).

Bogen kan købes i Bethesdas Boghandel i København for ca.500,- kr.